

Projekt

- 1) **Téma, problém otázka, úvod a cíle výzkumu. Formulujte téma, problém, otázku svého výzkumu. Napište úvod (nejméně 1 odstavec), v němž představíte téma, vysvětlíte, co chcete zkoumat a proč je to zajímavé (přínosné). V dalším odstavci formulujte cíle vašeho výzkumu.**

Tématem diplomové práce je schopnost porozumění čtení u žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Konkrétně se v této práci budu zabývat čtením u žáků mladšího školního věku se sluchovým postižením a kochleárním implantátem v kombinaci s vývojovou dysfázií a specifickými poruchami učení, především dyslexií a dysgrafií.

Hlavním cílem diplomové práce je objasnění problematiky porozumění řeči a vytvoření učebního materiálu pro žáky s těmito specifickými vzdělávacími potřebami. Tato metodická příručka bude ve formě čítanky s upravenými texty. Součástí také budou různá doplňující cvičení a úkoly, které ověřují právě porozumění těchto textů.

Diplomová práce bude rozdělena do dvou částí. První část je teoretická a bude rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola bude obecně pojednávat o sluchu a sluchovém postižení. Dále pak podkapitola týkající se kochleárního implantátu a kochleárních implantací. Druhá kapitola se bude týkat logopedické problematiky a vývojové dysfázie. Třetí kapitola pak obsahuje tematiku specifických poruch učení. Poslední kapitola teoretické části se týká čtení u osob se sluchovým postižením. Druhá část diplomové práce je praktická. Hlavní náplní této části bude vytvoření čítanky a cvičebních textů. Tato část bude založena především na pozorování, analýze výsledků činnosti a vlastní spolupráci s danou skupinou žáků.

Tato práce je přínosná především pro učitele žáků se sluchovým postižením, popř. s dalšími specifickými vzdělávacími potřebami. Vzhledem k tomu, že upravených učebních materiálů pro žáky se sluchovým postižením není nikdy dostatek, tyto učitelé podobnou práci určitě uvítají. Dále může být práce přínosem pro studenty speciální pedagogiky, především oboru surdopedie nebo další odborníky z této oblasti. Stejně tak může být tento materiál užitečný pro rodiče dětí se sluchovým postižením, specifickými poruchami učení či vývojovou dysfázií.

Cílem výzkumu je především vytvoření metodického materiálu pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami a objasnit problémy čtení s porozuměním u těchto žáků. Dalším

cílem je analyzovat jevy, které se v procesu čtení u této skupiny žáků vyskytují a které jsou pro ně problematické.

2) **Hlavní výzkumná otázka (1) a vedlejší výzkumné otázky (maximálně 5)**

Hlavním cílem je objasnění specifík procesu čtení u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na základě těchto poznatků vytvoření metodické pomůcky pro nácvik čtení a porozumění čtenému. Hlavní výzkumnou otázkou bychom tedy mohli formulovat následně. *V jakém ohledu je SPU u dětí se sluchovým postižením specifické oproti dětem bez sluchového postižení?*

Vedlejším cílem je analýza jevů, které se u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vyskytují. Které z těchto jevů se vyskytují nejčastěji a jak snížit výskyt těchto jevů. Další výzkumnou otázkou je to, zda těmto žákům s SVP pomohou s porozuměním čtení ilustrace a úkoly připojené k vytvořené metodické příručce. Vedlejšími výzkumnými otázkami je tedy toto: *Lze najít spojitost mezi sluchovým postižením a hloubkou specifík při procesu čtení? Do jaké míry jsou ilustrace a úkoly v metodickém materiálu důležité při procesu čtení s porozuměním?*

3) **Uveďte, zda jste si vybrali kvalitativní nebo kvantitativní výzkumnou strategii a proč jste se tak rozhodli (souvislý text).**

Pro tuto diplomovou práci byl zvolen kvalitativní výzkum. Především z důvodů toho, že k výzkumné části a vytvoření zmiňovaného metodického materiálu jsou potřeba metody pozorování, analýza výsledků činnosti a rozhovory. Tyto metody jsou součástí výzkumu kvalitativního.

Pro diplomovou práci jsem se tedy rozhodla použít metody kvalitativní vzhledem k tomu, že jsou její nástroje pro daný výzkum vhodnější.

4.) **Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek. Jak budete sbírat data? Z čeho budete ve výzkumu vycházet? Jak kontaktujete a vyberete zkoumané jednotky?**

Zkoumaná jednotka byla vybrána podle místa bydliště společně s panem ředitelem základní školy, která se bude výzkumného šetření účastnit. Pan ředitel navrhl paní učitelku a třídu podle mých kritérií, o nichž si myslel, že budou pro tento výzkum vhodné.

Výzkumnou jednotkou je tedy jedna třída, v níž je 7 žáků s různými kombinacemi poruch. Výzkumu se také zúčastní třídní učitelka, která částečně povede moji práci.

Výzkumný vzorek je malý, ale tvoření metodického materiálu bude probíhat především ve spolupráci s touto třídou. Vzhledem k tomu, že texty však budou zpracovávány i s ohledem na jiné žáky, je možné je v průběhu výzkumu ověřit i v jiných třídách. Výzkumná jednotka se tedy ještě rozroste alespoň o dvě třídy.

Dále budou v rámci výzkumného šetření zpracovány kazuistiky žáků dané třídy. Také proto je výzkumný vzorek charakterizován pouze jednou třídou. Zpracování sedmi kazuistik bude již tak náročné a pro diplomovou práci bude tato část velmi obsáhlá.

Při výzkumu se bude vycházet především ze složení žáků v dané třídě (věkové rozložení, stupně postižení, intelektové a fyzické schopnosti žáků, schopnosti a dovednosti v českém jazyce a při čtení).

Data budou sbírána kvalitativními metodami, tj. zúčastněné i nezúčastněné pozorování, rozhovor se žáky, třídní učitelkou a vedením školy, analýza výsledků činnosti, analýza dokumentů atp.

5.) Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování atd.

Plán pozorování:

Pozorování bude probíhat především v hodinách českého jazyka a literatury. Při nezúčastněném pozorování budu sledovat jednotlivé problémy, které se u žáků vyskytují, zejména při čtení a porozumění čtenému textu. Při aktivním pozorování budou žáci pracovat s mnou přepracovanými a vytvořenými texty. Následně dostanou žáci za úkol vyplnit cvičení, která se k těmto textům vztahují. Při těchto cvičeních pak zjistíme, jak žáci porozuměli textu, v čem stále chybují a co jim naopak nečiní potíže.

6.) Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu (minimálně 1 odstavec) Jaké praktické a etické problémy budete ve výzkumu pravděpodobně řešit? Jak? Souvislý text

Mezi praktické problémy, které se při výzkumu mohou objevit, patří momentální stav žáků. Může se stát, že budou nemocní. Nebudou mít náladu pracovat. Budou mít nějaké další problémy apod. Se všemi těmito problémy je potřeba počítat zejména u těchto žáků, u nichž je kombinace postižení s dalšími poruchami.

Dále se mohou při výzkumu objevit etické problémy. Mezi ty můžeme zařadit nesouhlas a neochotu rodičů podílet se na výzkumu, zejména co se týká nahlédnutí do dokumentace žáků. Pro některé rodiče toto, může být etickým problémem. Stejně tak se neochota a

nespolupráce rodičů může řadit mezi praktické problémy. To především v případech, kdy nebudou chtít, abych pracovala s jejich dítětem, zjišťovala jeho vědomosti apod.

Může se stát, že budu řešit při svém výzkumu zejména praktické problémy, které budou souviset právě s neochotou či neinformovaností rodičů. Myslím, že pak je na místě rozhovor s rodiči a větší informovanost o tom, čeho se tento výzkum bude týkat a proč.

Etické problémy by při tomto výzkumu neměly být výrazným problémem. Vzhledem k tomu, že do této třídy již nějakou dobu docházím a s rodiči se znám, i podle jejich reakcí soudím, že se výzkumu rádi zúčastní.

7.) Záznam z prvního realizovaného rozhovoru/pozorování/analýzy dokumentu atd spolu s terénními poznámkami. VOLBA KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU PŘEDPOKLÁDÁ PROVEDENÍ PRVNÍHO POZOROVÁNÍ/ROZHOVORU ATD. JIŽ BĚHEM PŘÍPRAVY PROJEKTU. Pokud nelze realizovat (ještě nemáte zajištěný vstup do terénu atd.,) udělejte rozhovor (a terénní poznámky) s někým, kdo vám pro výzkum může poskytnout informace (důležitý informátor, představitel zkoumané instituce, rodič zkoumaného dítěte atd). a vysvětlete v projektu tuto volbu. (6 bodů v hodnocení projektu).

Záznam pozorování:

Ve třídě je celkem sedm dětí. Šest chlapců a jedna dívka. Jeden chlapec má individuální plán, schopnostmi je na úrovni začátků první třídy, již dva roky. I přes kochleární implantát nekomunikuje, zná pouze několik znaků a jinak využívá vlastní znaky. Problémy s pochopením učiva, snaží se, ale vyžaduje asistenta a neustálou pozornost. Tento chlapec se tedy výzkumného šetření nezúčastní.

Tři žáci ve třídě mají binaurální sluchadla. Pro ně je tedy velmi důležitá i zrková opora formou odezírání a znakového jazyka. Ostatní tři žáci mají kochleární implantát. U dvou z těchto žáků přesto stále převažuje komunikace znakovým jazykem a kochleární implantát nevyužívají do takové míry, jak se předpokládalo. Poslední žák využívá kochleární implantát do velké míry. Mluvené řeči rozumí velmi dobře, přesto i pro ně je stále velmi důležitá další opora komunikace ve formě znakového jazyka.

U všech těchto dětí byly dále diagnostikovány další poruchy, kterými jsou specifické poruchy učení, zejména dyslexie a dysgrafie, a vývojová dysfázie, dále pak také hyperaktivita.

Co se týče čtenářských schopností, je třeba u těchto žáků text přečíst a převyprávět ve znakovém jazyce. Vysvětlit ve znakovém jazyce společně s mluvenou řečí neznámá či nejasná slova, pojmy a vztahy. K pochopení čtenému jsou dobré také ilustrace, především malují-li si je žáci během vyprávění sami, např. na tabuli. Dále je potřeba se k textu několikrát vracet. Spíše během týdne.

Při zkoušení konkrétního textu dělaly žákům velké problémy minulé tvary sloves. Ačkoliv se s nimi již nějakou dobu setkávají, nemají tyto tvary zafixované. Je tedy stále potřeba používat v textech spíše času přítomného.

Dále je velmi důležité u žáků neustále opakovat a rozvíjet slovní zásobu. Začíná-li se s novým tématem, je potřeba nejprve zopakovat slovní zásobu stávající. To však také zabere mnoho času a často bylo zjištěno, že žáci mnoho slov zapomněli. To nám potvrdilo, že u těchto žáků je důležité neustálé opakování slovní zásoby, a to nejen při vyučování, ale i na internátu s vychovatelkami a doma s rodiči.

8.) Námět k modifikaci výzkumného návrhu na základě předchozího bodu. Jak byste na základě prvních zkušeností z terénu upravili plán výzkumu? Souvislý text (4 body v hodnocení projektu)

Plán výzkumu bude potřeba na základě prvních zkušeností určitě upravit. Částečně byla upravena literatura, která bude oporou pro získávání textů na úpravu. Dále byla poupravena koncepce týkající se pracovních listů k těmto textům. Pracovní listy budou zaměřeny spíše na gramatiku, jevy a slovní zásobu, která je u žáků problematická. Také byly vynechány některé jevy, se kterými se zprvu počítalo, avšak ve školním vzdělávacím programu v plánu pro tuto třídu zahrnutý nejsou, jedná se například o vyjmenovaná slova. Některé podstatné jevy budou dětem vysvětleny, avšak memorování vyjmenovaných slov z paměti by zbytečně zabralo pravděpodobně celý rok.

Plán se také pozměnil z hlediska toho, že nyní již znám žáky, vím, co je zajímavá, a proto některé texty budou zahrnovat daná témata.

Přestože nyní již mohu říct, že prvotní plán výzkumu byl poněkud pozměněn, v tomto výzkumu však budou změny probíhat stále během celého roku. Všechny texty se budou měnit v závislosti na jejich ozkoušení žáky. Bude se měnit téma textů, jejich struktura, pracovní listy apod.

Pozorování bude dále probíhat po celý následující rok, a celý tento rok budou probíhat neustále změny výzkumu, než dojde ke kompletnímu sestavení metodického materiálu.

9.) Seznam relevantní literatury (minimálně 10 položek, dvě z toho zahraniční) dle citační normy jednoho z oborových časopisů. (2 body v hodnocení projektu)

1. BŘEZINOVÁ, L., HAVEL, J., STADLEROVÁ, H. *Slabikář : [do světa slov]*. 1. vyd. Plzeň : Fraus, 2007. 99 s. ISBN 9788072386475
2. DAŇOVÁ, Martina. *Metodika úpravy textů pro znevýhodněné čtenáře*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. 197 s. ISBN 978-80-247-2389-1
3. DITMAROVÁ, Drahomíra. *Čítanka I pro základní školy pro sluchově postižené*. 1. vyd. Praha : Septima, 1996. 196 s. ISBN 80-85801-85-X
4. HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2012. 160 s. ISBN 978-80-262-0084-0
5. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. vyd. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997. 235s. ISBN 80-7216-006-0.
6. CHUCHMOVÁ, Kateřina. *Slabikář pro žáky se sluchovým postižením*. 1. vyd. Praha : Fortuna, 2009. 80 s. ISBN 978-80-7373-015-4.
7. SOURALOVÁ, E. *Čtení neslyšících*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. 74s. ISBN 80-244-0433-8.
8. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: Specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností*. 10. vyd. Praha : Portál, 2003. 264 s. ISBN 80-7178-800-7.
9. NIPARKO, John K. *Cochlear implants: principles*. 2nd ed. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams, 356 p. ISBN 07-817-7749-6.
10. MOGFORD-BEVAN, Kay a Jane SADLER. *Child language disability: principles*. [Réimpr.]. Philadelphia: Multilingual Matters Ltd., v. Multilingual matters (Series). ISBN 18535916883.

Projekt je trochu zmatený, čtenář z něj netuší, co a v jaké fázi vlastně budete dělat, kdy budete uplatňovat jaké metody sběru dat. Doporučuji ještě jednou zvážit formulaci otázek a ke každé z nich uvést způsob, jak na ni budete odpovídat (jaký typ sběru dat a v jaké fázi práce se třídou využijete – budete nejprve zkoumat třídu a pak vytvářet materiál? Nebo je vaším cílem ověřit fungování vytvořeného materiálu v rámci výuky a dospění tak k jeho finální verzi? Co má být cílem toho materiálu? Jak budete měřit jeho efektivitu?)